

Monsterproces s kardinálom Józsefom Mindszentym – na margo 72. výročia

Beáta Katrebová Blehová

3. februára 2022 ✝ Cirkev História

Kardinál József Mindszenty

zdroj: wikimedia commons

Ostrihomský arcibiskup, maďarský prímás, kardinál József Mindszenty bol jeden z prvých vysokopostavených cirkevných hodnostárov, ktorých povojnové komunistické režimy v područí sovietskeho stalinizmu súdili a odsúdili vo vykonštruovaných politických procesoch. Bol zároveň najvyššie postavený zo súdených cirkevných predstaviteľov, keďže šlo o kardinála rímskej Cirkvi. Monsterproces, ktorý sa konal v dňoch 3. až 8. februára 1949, vzbudil neobyčajne veľký záujem svetovej verejnosti, vrátane protestov pápeža Pia XII.

Vo všeobecnosti sa doživotne odsúdený kardinál Mindszenty považuje spolu so záhrebským arcibiskupom Alojzije Stepinacom, arcibiskupom a metropolitom ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi Josipom Slipyjom, zavraždeným mukačevským biskupom Tódorom Romzsom, slovenskými biskupmi Jánom Vojtaššákom, Michalom Buzalkom a Pavlom Gojdičom za mučeníka komunistického režimu. Toto mučeníctvo bolo nefalšované, pravé a do veľkej miery aj dobrovoľné. Vyplývalo z presvedčenia, že za kruto prenasledovanú katolícku Cirkev treba trpieť a tak vydať svedectvo.

Zvlášť u kardinála Mindszentyho bola jeho ochota podstúpiť mučeníctvo známa a neunikla ani pozornosti britskej diplomacie. Britský veľvyslanec pri Svätej stolici, D'Arcy Godolphin Osborne (veľvyslancom bol v rokoch 1936 až 1947), písal v jednej zo správ pre britský Foreign Office, v ktorej vykresľoval v trochu pejoratívnom zafarbení charakter maďarského prímása, nasledovne: *„Je pochmúrne neusmiatym fanatikom, ktorý je, o tom nemám žiadne pochybnosti, pripravený prijať martýrstvo za účelom toho, čo považuje za jeho povinnosť voči Cirkvi a vlasti.“*

Pripravenosť podstúpiť mučeníctvo potvrdzuje aj správa jezuitského pátra Nagya, ktorý v povojnových rokoch slúžil ako spojka medzi Svätou stolicou a Cirkvou v Maďarsku. Správa je datovaná 30. júlom 1946 a píše sa v nej: *„Jeho Eminencia kardinál prímás Maďarska József Mindszenty autoritatívne vyžaduje neoblomný a vzdorovitý postoj (...). Jeho Eminencia sa osobne správa ako skutočný*

hrdina a stáva sa nádejou národa v týchto búrlivých časoch.“ Páter v správe podčiarkol snahu prímasa vyvolať prenasledovanie a mučenie na úkor hľadania kompromisov s vládnuším režimom.

Kardinál J. Mindszenty rok pred zatknutím (1947)

zdroj: wikimedia commons

Mindszenty bol nepochybne symbolom odporu maďarského ľudu proti nastupujúcemu komunizmu. Za krátke obdobie troch rokov od jeho vymenovania za ostrihorského arcibiskupa v septembri 1945 (kardinálsky klobúk mu bol z rúk pápeža Pia XII. udelený 21. februára 1946) až po jeho zatknutie komunistickou tajnou políciou na deň sv. Štefana 26. decembra 1948 sa jeho silný odpor voči komunizmu prejavil v niekoľkých rovinách, politickú nevynímajúc. Považoval sa totiž za posledného legitímneho predstaviteľa uhorského *ancien régime*, za jediného konštitučného predstaviteľa povojnového Maďarska a v istom zmysle bol aj za obnovenie Habsburskej monarchie, alebo prinajmenšom Uhorského kráľovstva.

Jeho legitimistické postoje boli známe aj v prostredí Svätej stolice, ktorá ich prirodzene odmietala. Sekretár Kongregácie pre mimoriadne cirkevné záležitosti Domenico Tardini, ktorý bol presvedčený, že maďarskí biskupi po vojne až úzkostlivo dbali o zachovanie cirkevných majetkov, sa mal vyjadriť na adresu Mindszentyho nasledovne: „(...) nový prímas Mindszenty sa vydal na starú cestu, keď v dnešných podmienkach hľadá oporu v aristokracii a nie v ľude.“ Mindszentyho úsilie o vytvorenie maďarskej exilovej vlády a jeho rokovania s bývalým ministerským predsedom Miklósom Kállayom počas jeho návštevy v Ríme v marci 1946 považoval Pius XII. za neopatrné.

Mindszenty vtedy veľvyslancovi Osbornovi povedal, že „súčasná maďarská vláda nereprezentuje maďarský národ“ a požadoval od britského diplomata, aby britská vláda umožnila vznik „konkurenčnej maďarskej vlády v zahraničí“. Keď v roku 1965, už z rakúskeho exilu v Mariazelli, v liste americkému prezidentovi Lyndonovi B. Johnsonovi navrhoval „spoločné maďarsko-poľské hranice, ktoré by oslabili česko-kremelskú baštu v strednej Európe“, Svätá stolica takúto víziu kardinála odmietla.

O odmietavom postoji maďarských stalinistov na čele s Mátyášom Rákosim, hlavným vinníkom perzekúcií voči kardinálovi, azda ani netreba písať. Je však možné domnievať sa, že Mindszentyho pokusy ovplyvniť povojnový politický vývoj Maďarska pochovali snahy Svätej stolice o obnovenie nunciatúry v Budapešti. Toto presvedčenie jasne vyplýva z dokumentov britskej proveniencie, ktoré boli nedávno uverejnené. Dokazuje to aj postoj šéfa sekcie NKVD (sovietskej tajnej polície) v Maďarsku. Podľa neho (a teda aj podľa sovietskeho vedenia) bolo obnovenie nunciatúry v Maďarsku neprijateľné, „pretože Mindszenty by si to pripísal ako osobné víťazstvo a urobil by to takým spôsobom, že by mu všetci uverili.“

Akokoľvek mohol byť kardinál Mindszenty pripravený podstúpiť martýrstvo, jeho psychické a fyzické utrpenie vo vyšetrovacej väzbe, ktorá trvala 39 dní, bolo nesmierne. Ako sme už písali, zatknutie sa nie náhodou udialo na jeden z najväčších kresťanských sviatkov, počas Vianoc v roku 1948. Za zatknutie, mimochodom, zodpovedal minister vnútra János Kádár, v ktorom mnohí vidia skôr liberálneho komunistu. Koncom štyridsiatych rokov ním však rozhodne nebol. Zatknutiu predchádzala cesta predsedu maďarských komunistov a podpredsedu vlády Rákosiho do Moskvy, aby sa uistil, že Stalin so zatknutím kardinála súhlasí.

Dôvodom bola aj kardinálova diplomatická ochrana, ktorú ako vlastník vatikánskeho pasu požíval. Explicitný súhlas z úst sovietskeho diktátora síce nedostal – nebol to napokon Stalinov spôsob vyjadrovať expresne svoje predstavy. Počas štvrt hodinovej krátkej debaty mu však povedal, aby urobil, ako uzná za vhodné. Po zatknutí bol Mindszenty deportovaný na známu Andrásyho ulicu číslo 60, sídlo tajnej polície a bezprostredne po jeho príchode sa začali nekonečné a strastiplné dni vyšetrovania. O vyšetrovaní máme dnes už detailné informácie. Jeho hlavným cieľom bolo psychicky zlomiť tvrdohlavého prímasa a donútiť ho k priznaniu skutkov, ktoré nikdy nespáchal.

Vieme, že kardinál bol k podpísaniu vyšetrovacích protokolov donútený fyzickým násilím – bitím gumovými obuškami niekoľko hodín po sebe. Je tiež známe, že sa snažil zo začiatku klásť odpor a k podpisu pripájal latinskú skratku *c. f.*, čiže *coactus feci*, v preklade „nútený spáchať“, čo znamenalo, že doзнание bolo vynútené násilím a bolo teda neplatné. Neskôr mu vyšetrovatelia zakázali skratku používať. Mindszenty prvých trinásť dní počas vyšetrovania nič nejedol, pretože sa obával, že spolu s jedlom by mu mohli podávať drogy. Kardinál, chorý na nadmernú činnosť štítnej žľazy kvôli absencii liekov fyzicky nesmierne zoslabol, k tomu sa pridalo 29 bezsenných nocí. Výsledkom bola „ľudská troska“, ktorú sudcovia počas procesu uzreli pred sebou.

Kardinál J. Mindszenty rok pred smrťou (1974)

zdroj: wikimedia commons

Otázka možného podávania drog síce dodnes nie je úplne vyriešená, je ale možné domnievať sa, že stalinské vyšetrovacie metódy s cieľom zlomenia ducha obvineného boli natoľko dokonalé, že podanie drog vlastne

ani nebolo potrebné. Kardinál počas vyšetrovania nesmel slúžiť sväte omše, akonáhle však učinil vynútené priznanie, smel odslúžiť súkromnú svätú omšu vo svojej cele. To bola typická metóda „cukru a biča“, ktorá prispievala k zlomeniu obete.

Samotný proces sa konal v dňoch 3. až 8. februára 1949 za účasti vyselektovaných, prísne preverených zahraničných novinárov, pričom žiadna zo západných diplomatických misií v Budapešti nedostala povolenie zúčastniť sa procesu. Veľká Británia a USA nedostali povolenie na vyslanie vlastných pozorovateľov. Povolenie na vstup do súdnej siene dostal len jeden západný korešpondent zo *CBS*, korešpondenti *BBC*, *New York Times*, či *Le Monde*, nedostali povolenie. Maďarská komunistická tlač sa pretekala v propagandistických článkoch, v ktorých kardinála častovala titulmi ako „poľutovaniahodný červ“, „zbabelý darebák“ či dokonca „krvilačná beštia“. Celkovo možno povedať, že grobiansky a hrubo urážajúci jazyk Mindszentyho vyšetrovateľov a potom aj komunistických novinárov nebol ničím výnimočný aj pre ostatné komunistické režimy a svojou vulgárnosťou by mal slúžiť ako memento aj pre dnešných tzv. progresívnych novinárov.

Samotný priebeh procesu bol zmanipulovaný a svojím spôsobom až škandalózny. Sudca najčastejšie kládol otázku typu, „Nie je to tak, že...?“, na ktorú sa dalo odpovedať výlučne kladne, čo predstavuje známu metódu manipulatívnych otázok. Ak súdený svojimi odpoveďami začal vybočovať z vopred stanoveného scenára, sudca ho jednoducho prerušil. Ďalšou paródiou bolo vystupovanie jeho „obhajcu“, ktorý obhajoval viac seba, než súdeného cirkevného hodnostára, nepripustil takmer žiadne poľahčujúce výpovede a celý čas zdôrazňoval lojalitu k maďarskej vláde.

Predsa len kardinál Mindszenty našiel odvahu hájiť ľudské práva a pravdu, čo dokazuje, že ani počas procesu nevzdával svoj boj s komunizmom. Vystupoval pri tom racionálne, hoci zjavne na pokraji ľudských síl. Jeho výpovede boli logické a dôrazne obhajoval svoju katolícku vieru. Počas priznaní k „zločinom“ sa odvolával na svoju obhajobu Cirkvi. Vyjadril síce lojalitu k Maďarskej republike, zdôraznil však zároveň, že ho viaže aj láska k maďarskej zemi.

Súčasný výskum dokazuje, že kardinál napriek duševnej a fyzickej vyčerpanosti sa správal racionálne a nebol pod vplyvom drog. Jeho neprirodzene vypúlené oči, ktoré vidieť na fotkách z procesu, sú dôsledkom absencie liekov na *hyperthyreózu*, na ktorú bol dlhodobo chorý, a nie podávania drog. Samotný Mindszenty v jeho neskôr spísaných spomienkach účinky akýchkoľvek drog vylúčil. Odsúdený bol na doživotie za špionáž, velezradu a manipuláciu so zahraničnou menou – čo boli trestné činy, za ktoré sa koncom 40. a v 50. rokoch v komunistických štátoch súdilo veľmi často.

Literatúra:

Emília Hrabovec, Giuliano Brugnatto, Peter Jurčaga, eds.: *Chiesa del silenzio e diplomazia pontificia 1945 - 1965. Umlčaná Cirkev a pápežská diplomacia 1945 - 1965*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana/ Bratislava: PostScriptum 2018.

András Fejérdy, Bernadett Wirthné Diera, eds.: *The Trial of Cardinal József Mindszenty from the Perspective of Seventy Years: The Fate of Church Leaders in Central and Eastern Europe*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2021.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/monsterproces-s-kardinalom-jozsefom-mindszentym-na-margo-72-vyrocia/>